

Gospodar in gospodinja

LETO 1942-XX

21. JANUARJA

STEV. 4

Oblike sadnega drevja

(Sodobno sadjarstvo.)

Povrnili smo se spet k važnemu vprašanju, ki ga nameravamo razložiti do podrobnosti. Smatramo, da je to potrebno, ker še vedno ni dovolj jasnosti pri naših sadjarjih v tem oziru. Posnemati moramo najnaprednejše sadjarske dežele, v katerih se je razvilo sadjarstvo do popolnosti (Severna Italija, Južna Afrika itd.).

Ugotoviti moramo, da za dobičkanostno in umno sadjarstvo ne prihajajo v poštev razni oblikovani špalirji in piramide. V najnaprednejših sadjarskih deželah gojijo sadno drevje kot visokodebelnato drevje v manjši izmeri, dalje v poldebelnati obliki, potem kot navaden sadni grm in v zadnjih 10 letih pa predvsem kot vretenčasti grmiček.

Gotovo bo za naše kmetско-gospodarske prilike ostalo tudi vnaprej visokodebelnato drevje (t. j. višina debla okoli 1,80 m) kot glavna oblika, kjer gojimo sadno drevje predvsem na pašnikih in travnikih, po njivah, ob cestah in poteh. Slaba stran visokega drevja je, da ga je v poznejših letih zelo težko oskrbovati, kakor: obrezovati, čistiti, škropiti in obirati sadje. To drevje postaja od leta do leta višje, posebno, ako je bilo gosto posajeno, in ker nekako izhiraajo spodnje veje v rašči, da jih je treba pozneje odstraniti.

Za sadne vrtove, kjer se goji sadno drevje izključno brez spodnjih sadežev (posebno v poznejših letih) je poldebelnata oblika dreves (višina debla 1,20—1,50 m) ne samo cenejša, ampak tudi pravnejša. Jablane kakor hruške, cepimo navadno na divjake, podobno kakor pri visokodebelnatem drevju. Vse oskrbovanje te nizke oblike je pa izredno enostavno in olajšano. Nizki nasadi tudi niso toliko izpostavljeni viharjem in močnim vetrovom. Poldebelnato drevje je

predvsem priporočljivo za sorte s pobešenimi vejami, pa tudi za one vrste, ki smo jih cepili na šibko rastoče podlage in ki jih gojimo v zavetnih legah na dobro obdelanem svetu.

Nadaljnja oblika je sadni grm, ki ima 60 cm visoko deblo. To obliko sadimo navadno 4—5 m narazen kot edino kulturo v zavetnih legah, kjer obdelujemo med letom zemljo s stroji. Pri tej obliki se pa moramo ogibati napak, kakor: pregoste saditve, napačne vzgoje krone in prenizko vzgojenega debla. Pri primerni izbiri sadnih sort, v dobrih legah in pri dobrem obdelovanju zemlje, prično sadni grmiči roditi že v tretjem letu, ne glede tudi na vse prednosti, ki smo jih prej omenili pri poldebelnatem drevju. Nasprotno računamo, da začne visoko drevje roditi šele po 8—12 letih. Seveda se tak nizki nasad po 25—30 letih že izzori. Dognalo se je na drugi strani znanstveno, da so visokodebelnata drevesa pri poljskih nasadih dobičkanostna le, ako imajo veliko razdaljo, t. j. v razdaljah 20x10 do 40x10 m (prva številka se nanaša na sorte, druga pove razdaljo v njih).

Velika prednost nizkih nasadov je tudi v tem, da so v vseh ozirih bolj pregledni v vsakem letnem času. Važno je tudi, da se v teh nasadih kaj lahko dajo razredčiti, ako so drevesa preveč obložena s plodovi. Na ta način pridelamo 70% in tudi več prvovrstnega sadja in malenkostno količino drugovrstnega gospodarskega. Pri visokem drevju je razmerje prav narobe. Tu pridelamo 60 do 70% gospodarskega in le 30—40% prvovrstnega sadja.

Najsodobnejšo in najpriporočljivejšo obliko v dobičkanosnem sadjarstvu pa predstavlja vretenčasti grmič, ki je nekaka vmesna oblika med sadnim grmom

in pokončnim kordonom. Sloves italijanskega sadja v zadnjih letih je pripisovati v glavnem tej obliki! Vretenčasti grmiček prihaja v pošteev največ le za pečkarje. Važen nadaljnji pogoj uspeha za-

visi tudi od tega, da smo za vretenčasti grm odbrali najprikladnejše sorte na žibko rastočih podlagah, posejane v zavetnih legah z dobro in najskrbnejše obdelano zemljo. Fr. K.

Razmišljanja o krompirju

(Nadaljevanje.)

Notranjski kmet, čigar glavne odstavke iz njegovega pisma smo priobčili zadnjič, piše v svojem članku še tole:

»Še na nekaj sem se spomnil. Ravno v tistem članku (namreč v lanskem članku pod gornjim naslovom, op. ur.) sem bral, da so se letos silno zanimali tudi meščani za pridelovanje krompirja. Toda ta poskus ni uspel in kljub temu, da so spomladi posadili mnogo krompirja, so ostali brez njega. To je spet živ dokaz, da tisti meščani niso poznali resnega pridelovanja. Zato, ker vedno mislijo, da kmetu raste vse samo. Ko bi dal tisto zemljo kmetu v roke, bi ravno na tej zemlji žel obilen pridelek. Vzrok je — tako pravi pisec — nepogojena zemlja. Toda ali so te ljubljanske arajce na ušesih sede, ko se pa toliko po vseh kmetijskih časopisih vedno trobenta o umetnih gnojilih? Toda, čeprav so letos želi neuspeh, naj tega dela pričakuje leto ne opuste, ampak naj se lotijo znova dela, toda z večjo skrbnostjo in marljivostjo.«

Takšne so besede in nasveti našega Notranjca. Kdor jih skrbno prebere in trezno premisli, bo moral pritrditi, da niso napisani dobrohotno, ampak so celo nekoliko zafrkljivi. Gotovo pa današnji časi in razmere niso prikladne, da bi se pri nas zafrkavali. Bolj kot kadar koli glejmo, da si med seboj pomagamo. Tudi notranjski kmet je čutil, da se mora nekoliko popraviti; zato nadaljuje:

»Da ne bo kdo dejal: glejte, ta nam pa še krompirja ne privoščil! O ne tako! Vsi smo ljudje in vsi moramo živeti...«

Vendar se prej izraženi očitke ne da več čisto popraviti, ker ni opravičen. Jasnó je, da meščanski človek, ki je po prej zapuščenih parcelah sadil krompir (to so bili sami revnejši sloji!), ni poučen o poljskih opravkih in ne pozna potrebnih pripomočkov za dober uspeh. Saj obdelovanje zemlje ni njegov poklic. A pokazal je veliko dobre volje, da pripomo-

re k omiljenju prehranjevalne stiske, ki ji naš kmet sam ne more biti kos, čeprav je kmetova poklicna naloga, da preživlja narod s pridelki zemlje.

Reči se mora resnici na ljubo, da so bile parcele po mestu skrbno obdelane. Toda vsi kmetjski ljudje vedo, da je skrbno obdelovanje sicer zelo važno za dober pridelek, a daleč ni vse. Kaj pa seme? Večinoma so posadili seme, kakršnega so dobili, in to seme ni bilo dobro. Potem pride gnojenje. O hlevskem gnoju, ki je glavni pogoj za dober uspeh, ni bilo in v mestu ne more biti govora. Brez hlevskega gnoja bi tudi kmet ne pridelal nič prida. Sam umetni gnoj je enostransko gnojilo, ki zemlje ne zboljšuje. Pa ga sploh ni bilo mogoče dobiti! Tako je nevarnost, da v mestih tudi letos pridelek ne bo mnogo boljši, pa naj meščani obdelajo zemljo še tako skrbno in marljivo. Takšno je nepristransko gledanje na to vprašanje. Tudi kmetjski ljudje naj bi se v tem oziru skrbno varovali pristranosti, ker se jim utegne ob gotovem času maščevati.

Svoj članek končuje naš pisec z Notranjskega takole: »Današnja uredba o krompirju je vseeno prehuda. Spravila je skoraj vse kmete v velike skrbi. Namreč 80 kg krompirja na osebo je premalo, ta obrok naj bi se nekoliko povečal zlasti za kmeta. Nadalje naj bi se gledalo na posebne razmere. Nekateri kmetje in nekateri kraji so vsako leto prodajali krompir. Na naši kmetiji ga nismo nikoli prodali niti 20 kg, kar pomnim. In vendar bi ga moral po najnovejši odredbi oddati polovico. Kajti naša Notranjska je pač bolj siromašna in skromna s pridelki kakor bogata Dolenjska.«

S temi besedami se je notranjski član kar šele dotaknil predmeta, ki ga je »Domoljub« obravnaval v onih lanih dveh člankih. Uredba o krompirju je res prizadela kmetске ljudi. »Domoljub« pa

Je kmete resno opozoril na vzrok, zaradi katerega je prišlo do uredbe, ki bi bila sicer najbrž izostala — v dobro kmetu — in jih svaril za bodoče. Če bi bili kmetje na splošno ravnali drugače kakor so (ko niso bili voljni prostovoljno prodajati krompirja po določeni maksimalni ceni, pač pa so hoteli s prodajo čakati in tako izsiliti višje cene), bi uredbe morda ne bilo treba, ali pa bila vsaj lahko mnogo milejša. Toda bili smo pred nevarnostjo, da bodo nekmetški ljudje ostali brez tega važnega živila; zato je bil nek ukrep nujen potreben. Izsilil ga je pa deloma nepovoljen pridelek krompirja, še bolj pa stališče kmetških ljudi, ki so hoteli čakati na boljše cene, pričakali so pa v resnici strogo odredbo o 80 kg na osebo. Podobno je z mlekom zaradi maslarjenja.

Takšna je resnica, čeprav morda temu ali onemu kmetu ni čisto všeč. Posebno zdaj moramo biti res stvarni in pravični na vse strani, pa tudi dobrohotni in pripravljeni za pomoč, kjer koli je potrebna. Zaključek pisma je napisan takole:

»Naše meščanstvo se zadnje čase silno vsevprek zanima za kmeta. K temu zanimanju moram pripomniti, da se morabit 10% teh resno zanima, a drugih

90% pa le toliko, kolikor pričakujejo od kmeta korist. — Rad bi videl, da bi vsi brali ta članek, posebno pa meščani; in znova sodili našega kmeta. Naše kmete pa pozivam, naj bi se tudi oni oglasili in povedali svoje mnenje.«

Glede zanimanja si upamo trditi, da vsi tisti, ki pišejo v »Gospodarja in gošpodinjo«, spadajo med onih 10% ljudi, ki se resno zanimajo za kmeta in mu hočejo dobro, čeprav je včasih njihova beseda tudi ostra. Kdor te hvali, ko ne zaslužiš, se ti namreč prilizuje in te nima rad. Takih je danes veliko med onimi 90%, a naš kmet jih — kakor je videti — dobro pozna. Vendar se pa denarja za dostikrat preplačane pridelke od njih ne brani. A ravno ti bodo potem v rednih razmerah prvi, ki bodo lopnili po kmetekem stanu, mu vse takšne stvari stokrat oponesli in se nad njim poskusili maščevati po geslu: milo za drago.

Mi gledamo naprej, zato opozarjamo.

Kar pa zadeva željo, naj bi se tudi kmetje kaj oglasili in povedali svoje mnenje, ta predlog pozdravljamo. Bolj prav je povedati, kakor v teh težkih časih kuhati nejevoljo in na skrivnem netiti nerazpoloženje med stanovi, ko nam je sloga in vzajemno delo tako krvavo potrebno!

Varujmo čebele

Ta klic bi bil umesten ob vsakem času, v današnjih razmerah je pa še prav posebno važen in upoštevanja vreden. Z vseh koncev in krajev slišimo glasove, opomine in vzpodbudne besede, naj vsak med nami napne vse sile, da bomo čim več pridelali in omilili stisko v prehrani našega ljudstva.

Kadar kdo spregovori o koristnosti čebel, takoj vsi pomislimo na med. Res je v prvi vrsti, lahko bi rekli skoraj edini materialni nagib za čebelarjenje — pridelek medu. Pretežna večina čebelarjev — če ne vsi — čebelarji zaradi sladkega pridelka, čeravno je dokazano, da čebele koristijo skoraj nič manj s tem, da oplojujejo cvetje sadnega drevja in nekaterih poljskih kultur. Ševeda ta korist večidel ne gre v žep čebelarja; zato pa čebelarji, ki niso obenem tudi posestniki sadnih vrtov in polj, ne računajo s to veliko važnostjo čebeljega dela. Kmetški čebelarji bi pa morali vedno

imeti pred očmi tudi to pomembno opravilo čebel: saj je čebela pri sadnem uspehu prav bistvenega pomena.

Pa razmotrimo na kratko oboje! Da je med zelo odlično hranilo, je na splošno dovolj znano. Vsebuje dragocene redilne snovi, ki jih ljudje sicer poznajo, vendar bolj enostransko. Na splošno govorijo o medu, če se kdo močno prehladi, ali če drugače zboli. Torej kot zdravilo je pri nas med bolj znan kakor kot živilo. Ni nič čudnega! Ljudem je znano, da čebele nabirajo sladko tekočino po vsem mogočem cvetju; na drugi strani pa vedo tudi, kako zelo so nekatere rastline zdravilne, zlasti še njihovo cvetje. Kaj čuda potem, da pripisujejo medu zdravilne učinke, ki jih v resnici tudi imat

A med ne bi smel veljati samo za zdravilo. Važnejši kot zdravilo je njegov pomen za prehrano. Med štejemo po kemični sestavi med ogljikove hidrate, ki

so sestavljeni iz ogljika, vodika in kisika. Glavni sestavni del medu tvorita dve vrsti sladkorja in sicer grozdni in sadni sladkor, na katera odpade od 64 do 80% vsebine. Razen tega je v medu nekaj beljakovin, dalje razna eterična (blagodišeča) olja, nekaj malega rudnin-skih snovi in nekaj vode. V oči torej pada izredno visok odstotek sladkorja. Nič ne more biti bolj naravnega kot to, da z medom v odlični meri nadomeščamo pravi sladkor. Pa se moramo prav razumeti! Če sem zapisal besedo »nadomeščamo«, je ne smete razumeti, kakor bi bil med le za silo nadomestek za sladkor. Narobe! Med je po svoji sestavi boljši od sladkorja in ga na ta način ne le nadomešča, ampak prekaša.

Živimo v časih, ko se ljudje sprašujejo: »Kaj bomo devali v kavo, kaj v čaj?« Sladkorja je vedno manj. Marsikateri sega po saharinu, ki je res le slab nadomestek za sladkor. Kamor deniš saharin, je res sladko, a to je vse, drugega nič. O kakšnih ogljikovih hidratih, ki jih potrebuje človeški organizem, ni ne duha ne sluha. Posebno za doraščajoče človeško telo so ogljikovi hidrati zelo potrebni; zato je s saharinom sladkana hrana nepopolna in zlasti za otroke po-

manjkljiva. Kaj bomo torej devali v kavo? Kaj v čaj? Odgovor je enostaven: med — če ga bomo seveda imeli. Med sladkorja ne nadomesti samo, ampak ga nadkriljuje. Zato je z medom sladkana hrana boljša za človeško telo kot hrana, v katero smo dajali samo sladkor. Prav posebno je pa treba naglasiti, kako neobhodno je med potreben nedoraslim ljudem in slabotnim in pa, kako krepi mišice ljudem, ki morajo naporno delati. Vse to niso nobene izmišljotine, ampak točno dokazana dejstva.

Sladkorja ne bo — med ga nadomešča. Logičen sklep: preskrbeti se bo treba z medom. Toda ta hip se pojavi vprašanje: odkod. Medu ni brez čebel. Čebelar pa, ki jih pri nas — posebno na kmetih — itak ni mnogo, preti velika nevarnost, da marsikje ne bodo dočakale pomladi. Potem ne bomo imeli ne sladkorja, ne medu...

Taka je trda stvarnost. Ali ni po tem takem z ozirom na našo prehrano zelo, zelo na mestu klic: Varujmo čebele!

Prihodnjč bomo osvetlili pomen čebel še za sadje in nekatere poljske pridelke, da bomo vsi na jasnem, kaj so vredne čebele tudi s te strani za prehrano naroda.

(Dalje.)

Lasje

(Higiena.)

Lasje so dvojne vrste, ne po barvi, ampak po maščobi. Nekateri imajo zelo mastne lasje, kljub pogostemu umivanju, drugi spet zelo suhe, čeprav si jih včasih namastijo s kakšim lasnim oljem. Mastni lasje se hitreje umažejo, ker maščoba rajši zadrži prah. Posebno poleti je glava brž polna prahu, če hodimo odkrite glave okrog, kar je samoposebi zelo zdravo. Mastne lasje moramo vsaj na tri do štiri tedne enkrat umiti. Najbolje se operejo v lugu, ki nam preostane pri pranju perila in nam ni treba zato kupovati dragih umivalnih sredstev. Izplakujemo pa si jih v vodi, v kateri smo prekuhali nekaj kopriv in kamilic. S tem bomo dolgo ohranili lasje zdrave in svetle.

Suhi lasje se ne umažejo tako brž, a vendar jih je treba umiti tudi vsaj enkrat na štiri, največ na šest tednov. Pri suhih lasih rad nastane prhljaj, ki ga je

često zelo težko odpraviti in ki povzroči hitro izpadanje las. Takim lasem koristi umivanje z jajčnim rumenjaki, ki ga pol ure pred umivanjem razmazemo po glavi in počakamo, da se vleže v lasno kožo ter ga nato izmijemo. Če rabimo rumenjaki, nam ni treba potem nobenega mila. Dobro je suhe lasje prav tako izplakniti v kamilični ali koprivni vodi.

Lasje je treba vsako jutro počesati takoj, ko smo se umili. Kako grdo je gledati na primer žensko, ki nepočesana, z razmršenimi lasmi leta po celo dopoldne okrog. Če je pri hiši še toliko dela, bo nekaj minut za česanje že še preostalo ali pa naj četrte ure prej vstane. Pretirano kodranje las in trajna ondulacija, ki so se zanesle celo med kmečka dekleta, lasem samo škodujejo. Veliko lepši so naravni lasje, lepo počesani v prikupno pričesko. In če mestni gizdalinke še nekam pristajajo umetni kodri,

pa prav goščo niso na mestu pri kmečkem dekletu, ki ima opravka s srpom in grabljami.

Za rast las je dobro, če si jih poleg česanja še krepko krtačimo s krtačo, ki ima trde ščetine. Seveda moramo potem krtačo uporabljati samo za lase in ne za obleko. Kakor mora vsak imeti svojo lastno brisačo in svojo lastno zobno krtačko, tako naj ima tudi glavnik, ki ga le on sam rabi. Skupen glavnik iste kožne bolezni na glavi. Zlasti hud prhljaj na glavi se rad prenese z glavnikom.

Glavnik pa in krtačo za lase je treba vsak teden očistiti v mlačni milnici, zlasti pa vsaj takrat, ko smo si glavo umili, če nečemo, da na čiste lase takoj spet ne prenesemo umazanije z glavnika. —

Glavnik in krtačo polagajmo po uporabi v platneno vrečko, ki jo imejmo v predalu nočne omarice.

Če bomo imeli vedno čisto glavo, se nam tudi ni treba bati nadležnih živalic, ki jih kulturni človek sploh ne pozna, namreč uši. Mnogokrat jih po kmetih otroci prinesejo iz šole in potem se jih često naleze vsa hiša. Čista koža na glavi, često umivanje in krtačenje las, nas bo pred to nadlego najbolj obvarovalo. Če pa ee že nesreča zgodi, tedaj pa brž petrolej v roke. Petrolej odžene te živalce in je najpreprostejše domače sredstvo proti njim. Za otroke pa, ki imajo občutljivo kožo na glavi, dobimo v lekarni ali drogeriji poceni prašek, s katerim odpravimo to nadlego. (Dalje.)

Samozavest in samostojnost

Neka gospa je pripovedovala v družbi:

»Bila sem edinka. Ko sem bila še prav majhna, mi je umrl oče, a mati me je, žal, hudo narobe vzgajala. Dosledno je ubijala v meni vsako samozavest. Imela me je morda rada, toda bila je tip, ki pozna le svojo voljo. Vse, česar ona ni mogla ali hotela priznati za pravilno, je bilo zanjo smešno in zanič.

Kadar sem jo prosila, naj se grem igrat s sosedovimi otroki, je sejala v mojo dušo nezaupanje, češ, saj ne marajo zate, kar pri meni ostani. Vselej me je spremila do šolskega praga in nazaj. Z žalostjo sem gledala za drugimi deklicami, ki so si med potjo veselo pripovedovale svoje otroške skrivnosti. V šoli sem bila plašna in bojazljiva, ker sem si vedno domišljevala, da ne znam nič. Mati me nikoli ni pustila iz svoje bližine. Za vsako malenkost sem jo morala vprašati in če sem količkaj izrazila svojo voljo, sem že bila zanjo nevhvaležnica, ki ni vredna, da ima tako dobro mater.

Na ta način je v meni že izza mladega raslo čustvo manjvrednosti in pobitosti. Kadar sem le morala kaj sama odločiti, sem bila že vnaprej prepričana, da bo vse narobe. Dostikrat je v meni izbruhnila onemogla jeza, če sem videla druge vrstnice, kako si samostojno utirajo pot v življenje. Postala sem trmača in muhasta. Zrasla sem v čudaško, nezaupljivo in nesamostojno dekle, ki je celo pri molitvi dvomilo, češ, saj tudi

Bog vidi v meni tako ničev in nekoristno stvar, da se mu gotovo ne zdi vredno, poslušati me.

S težavo in zaradi neštetihi maternih groženj sem napravila maturo ter odšla potem skupno z materjo za par tednov k oddaljenim sorodnikom na obisk. Tam me je slednjič čakalo odrešenje, kajti spoznala sem tam svojega sedanjega moža, ki me je šele v zakonu prepričal, da ima vsak človek na svetu neko vrednost in pravico do samostojnosti. Toda popolnoma se še danes nisem otresla občutka manjvrednosti.

Kolikokrat greše starši nad svojimi otroki, ko mislijo, da je otrok le kos ilovice, ki se more poljubno oblikovati in nima nobene pravice do svoje volje in samoobrambe. Čut samozvesti je bolj ali manj mogočna sila v vsakem človeku, ki se bo vedno poskušal uveljaviti na ta ali oni način. Če zatiramo ta čut, se kaj rado maščuje, kajti navadno deluje potem v prav nasprotni smeri, ki je pa še mnogo usodnejša.

Sta dve vrsti otrok. Eni so plašni že po svoji naravi in bi se kar naprej radi držali materinega krila, drugi spet so že zelo zgodaj pretirano samostojni in svojevoljni. Če v prvih zatreemo še tisto malo volje in samozvesti kar je imajo, bodo ostali vse življenje slabički, ki ne znajo po svoje misliti in se nikoli ne bodo prav uveljavili. Vedno bodo ostali le sence drugih, plašči, ki se obračajo po vetru, pa naj že zapiha od koder koli.

Če pa v samostojnejših zatiramo zdravo samozavest, postanejo trmasti, potuhnjeni in hinavski, le navidez se bodo pokorili naši volji.

Kako bomo torej pravilno vzgajali obe vrsti otrok? Pri prvih skušajmo vzgojiti čim več samostojnosti in samozavesti, pri drugih pa to samozavest uravnavajmo v pravilno smer ter na dosleden in miren način krotimo vse tisto, kar bi vodilo k nadutosti, samopoveličevanju in bahavosti ter drugim takim lastnostim, ki rade rastejo iz nezrele samozavesti in napačne samostojnosti.

Izkušeni vzgojitelji so mnenja, da mora otrok brezpogojno ubogati le do svojega sedmega leta, dokler se mu razum ne začne bolj razvijati in se mu dovolj ne širi umstveno obzorje. Na brezpogojno ubogljivost v tej dobi ga je pa treba naučiti tako rekoč že v plenicah. Napačno usmiljenje bi bilo, če bi ga razvajali, da nas potem s kričanjem in jokom brez potrebe strahuje podnevi, še bolj pa ponoči, ko smo potrebni miru. V porodnišnicah pustijo otroka prvo in drugo noč do mile volje kričati, tretjo noč že sami od sebe prenehajo, ko spoznajo, da jim ta godba nič ne koristi. Bolni otroci so seveda izjema, a o teh ne govorim tu.

Od sedmega leta dalje pa je treba uzde slepe pokorščine počasi popuščati.

Kuhinja

Rumena koleraba. Kolerabe olupim, operem in zrežem na majhne kocke ali na tanke rezine. Kolerabe zalijem z vodo v toliko, da jih pokriva. Nato jih osolim, potresem s kumno in do mehkega skuham. V kozici razbelim malo masti, pridenem pol žlice moke, dobro zmešam in pustim, da moka malo zarumeni. V zarumenelo moko stresem kolerabe z vodo vred in prilijem še zajemalko vročega mleka. Potem pustim še pet minut vreti, nakar jih podam na mizo z zmečkanim krompirjem.

Sirovi rezanci. Testo napravim iz pol litra enotne moke, pol litra sira iz kislega mleka, iz enega jajca in malo soli. Testo mora biti precej gosto in trdo. Če je sir bolj moker, treba več moke. Dobro pregneteno testo razvaljam za nožev rob debelo ter zrežem s koleščkom na štirioglate krpe. Rezance kuham v slanem kropu 10 do 12 minut. Kuhane rezance odcedim in površino zabelim z v masti ali v surovem maslu zarumenelimi drobtinicami. Rezance podam kot samostojno jed na mizo.

Otroku moramo njegovi pameti primerno dopovedati, zakaj in kako mora izvršiti naš ukaz, ki smo mu ga dali. Zaupajmo mu majhna samostojna dela n. pr. prinašanje drv, pometanje sobe, nakup kakšne malenkosti v trgovini. Tako se bo že zgodaj naučil na red in delo. Nič bolj ne razveseli otroka kot občutek, da ga upoštevamo. Tudi resno kot z odraslim se lahko kdaj pogovorimo z njim. Če slučajno kakšno misel pravilnejše zadene kot mi, ga nikar ne sramotimo, da jajce več ko kura ve. Otroci so za pravice in krivice silno občutljivi.

Tudi pametne in poštene družbe jim ne kratimo. Enkrat vendar morajo postati samostojni. Če vajeti le preveč nategujemo, se zna zgoditi, da pozneje natenkrat pridobljene svobode ne bodo znali uporabiti in bodo zašli prav na tista kriva pota, pred katerimi smo jih s silo hoteli očuvati.

Vedno se zavedajmo, da je otrok bodóči človek, podarjen nam od Boga v varstvo in ne v — lastnino! V njem je sicer še vse nerazvito, a že rastejo v njem poganjki, ki dajo slutiti, kako si bo naprej utiral pot. Kar je dobrega, mu pustimo, pa čeprav se razlikuje od naših starih navad in običajev. Le kar je slabo po svojih močeh zatirajmo. —r—

Zmečkan krompir. Krompir skuham v oblicah. Kuhanega odcedim, olupim, zrežem na rezine in denem v kozico. V ponvici segrejem malo masti, narežem vanjo precej čebule in pustim, da zarumeni. S to zabelo polijem krompir in prilijem eno ali dve zajemalki fižolovke, to je juhe, v kateri se je fižol kupal. Ako nimam fižolovke, zalijem krompir z zelenjavino juho ali kropom. Krompir dobro stlačim, osolim in pustim nekaj minut praziti. Dodatek fižolovke je nekaj nadomestek masčobe in napravi jed voljno in okusno.

Domača lekarna

Nevarno mežikanje. Neki holandski specialist za očesne bolezni pravi, da pomeni pomežikovanje silen napor za oči in je zelo škodljivo. Zgradil je namreč pripravo, s katero je mogoče izmeriti, kakšen vpliv ima pomežikovanje na očesne mišice. Izkazalo se je, da se mišice pri tem gibljejo s tako strašno brzino, da obstoji nevarnost okvare vek. Ker pa do danes še nismo nič slišali o takšnih okvarah zaradi mežikanja, se ta svoje-

vršni način za približanje nežnemu spolu gotovo ne bo dal brez nadaljnega spraviti s sveta. Težje nego soditi, se ljudje nauče presoditi, kar jim je tuje in o čemer jim torej ne pristoji nobena sodba.

Jajca proti slabemu spanju. Mnogi ljudje ne morejo spati. V takem stanju močno trpe živci, človek zmerom bolj izgublja veselje do življenja. Zato ni čudno, da iščejo zdravniki učinkovito sredstvo proti slabemu spanju. Večina teh sredstev sicer učinkuje na telo neugodno. V Angliji priporočajo pojesti pred spanjem dve sirovi jajci. Tudi za zajtrk priporočajo najmanj dve, po potrebi pa tudi 6 sirovih jajc. Čez nekaj dni je slabega spanja konec in potem človek lahko dobro spi, če zaužije na teden dva ali trikrat po dve sirovi jajci. Jajca so pa obenem zelo redilna in utrjujejo živčevje.

Jelenovo zdravje je slovelo kot pomoč za božjast in druge živčne bolezni. Za božjast so uživali korenov prah na mleku. Ob hudih živčnih napadih so prevrli kos korena na olju, zmešali olje z vinskim kisom in so mazali s tem čelo, sence, zapestje, trebuh in podplate. Karen nastavi v žganju in uživa za zaprte vetrove, za krč v mehurju, za naduho in maternične bolezni. Dobro je, da podpira uživanje z utiranjem takega korenovega olja. Malo karenine prevri in pij za prehlad in zažlemeno kri. Ta čaj žene na vodo in na pot, zato so ga uživali pri ugrizu stekle živali in ob zastrupljenju. Pravijo, da se ga naužije bolni jelen in se pozdravi.

Domača lekarna za živino

Laneno seme in lanena moka sta zelo dobro sredstvo za pripravljane obkladkov. Devljemo jih na trde otekline, da prej dozore. Rabimo jih pa tudi pri vnetju vimena in konjski smoliki. Kot notranje zdravilo, pa dajemo laneno seme v obliki svaljok pri vnetjih ledvic ali želodca. Tudi kravam, ki težko izvrže trebilo (posteljico) pomagamo z laneno moko. Govedo in konji naj dobe 50—100 gr dnevno, prašiči pa 20—25 gr semena ali moke.

Lavendel, sivka (*lavandula vera*, spica) je močno aromatična rastlina. Cvetje je precej grenkega okusa in ga rabimo pri raznih boleznih prebavil. Posušeno cvetje dajemo živini kot prašek ali pa skuhamo čaj.

Laneno olje rabimo zunanje in notranje. Zunanje se rabi pri opeklinah, oparinah, vnetjih in pri revmatizmu. Pri prvih dveh primerih primešamo olju nekoliko apnene vode. Za notranje pa dajemo goveji živini laneno olje, kadar slutimo, da je zastala kje hrana in pri

želodcih in črevesnih bolečinah. Odraslim živalim vlijemo dnevno četrt do pol litra olja.

Lapuh (*tussilago farfara*) raste kot plevel po zanikrnih in mokrih travnikih. Lapuhovi listi, cveti in korenine vsebujejo sluzaste stvari, ki močno diše. Čaj iz teh delov je izborno zdravilo za kopanje ali obkladke bolnih kopit, pa tudi trde otekline se omehčajo.

Lavor, lorber (*laurus nobilis*); iz listov pripravljajo posebno olje, ki pospešuje rast kopita. V ta namen se namaže koža nad kopitom (kožni svitek). Lavorjevo olje pa je dobro zdravilo za razna revmatična obolenja in vnetje vimena. Lorherjevo olje najdemo skoraj v vseh mazilih.

Lipovo cvetje (*flores tilliae*) rabimo kot čaj proti različnim vnetjem dihal, žene tudi na potenje in vodo.

Mak; njegovo olje rabimo za mazilo pri trdih in odrgnjenih kožah.

Materina dušica, timijan (*thymus reptans*) se rabi kot tinktura pri močnem kašlju psov in mačk.

Melisa (*melissa officinalis*) se rabi kot blažilno sredstvo pri napenjanju in slabi prebavi. Krepi in zdravi pa tudi živce in krvni obtok.

Mete (*mentha*) so vse zdravilne; kot močan čaj jo dajemo živini, ki trpi za pomanjkanjem teka ali slabi elasti za krmo. Tudi za inhalacijo (vdihavanje) je meta odlično sredstvo. V ta namen jo poparimo z vrelim kropom in jo držimo pred živino. Tako zdravimo vnetje dihal, kašelj, izcejanje gnoja in suha iz nosa.

Pelin (*artemisia absinthium*), liste pelina pokladamo živini med krmo za pospeševanje teka. Rabi se tudi pri raznih boleznih v želodcu. Živini ga damo tudi v obliki svaljka in sicer 20—30 gr. Molznim kravam pelina ne dajemo, ker prehaja grenkoba na mleko.

Petršilj (*petroselinum sativum*) rabimo za močnejše izločanje eeča. Zdravi pa tudi bolezn ledvic in mehurja. Petršiljevo seme žene na vodo. Konjem ga dajemo 10—200 gr v svaljku ali pa ga skuhamo kot čaj. Petršiljevo seme pa je odlično sredstvo za zatiranje nadležnih uši. V ta namen skuhamo žlico semena na liter vode in s to vodo umivamo živali.

Preslica (*equisetum arvense*) je dobro zdravilo za pospeševanje prebave in čiščenje ledvic in sečnega mehurja. Ustavlja pa tudi notranje krvavitve.

Rabarbara (*rheum officinalis*) učinkuje kot prašek v majhnih množinah na zboljšanje prebave in zoper drisko, dočim v večji množini zavzhit učinkuje ravno nasprotno, torej odvajalno. Rabarbara pomiri tudi napenjanje.

Rman (achillea millefolium) rabimo za čaj proti slabi prebavi. V večjih količinah pomaga tudi pri dolgotrajnem napenjanju.

Sladki les (glycyrrhiza glabra): od nje rabimo le koreniko, ki daje izborni prašek zoper katarje dihal in sluznice.

Slezenovec, popelj (malva silvestris) jo rabimo v iste namene kot ajbiš. Tudi učinek je isti, le da ni tako močan.

Tobak (nicotiana tabacum) je sicer strupena rastlina, zato je notranje ne uporabljamo. Za zunanje pa rabimo tobakov izvleček kot dobro sredstvo za zatiranje zajedalcev.

Tavžentroža (erythraea centaureum) je odlično sredstvo za pospeševanje prebave, zdravi pokvarjen želodec in bolečine v prebavnem traktu. Živini dajemo tavžentrožo stolčeno v prah in zmešano med krmo, ali pa skuhamo iz nje čaj.

Terpentinovo olje rabimo za zunanje masiranje kože pri revmatizmu, bolečinah v zgibih in kitah, ohromitvi in prenapenjanju. Med terpentinovo olje devljemo kafer ali malisin špirit. Pri gnojni bolezn dihal vlijemo terpentinovo olje v vrelo vodo, da žival te pare vdihuje (inhalira).

Tako smo na kratko pregledali, katere rastline pridejo v poštev pri živino-zdravništvu. Prihodnjic pa se bomo seznanili z nekaterimi kemičnimi preparati, ki so v lekarni živinorejca neobhodno potrebni.

PRAVNI NASVETI

Najemna pogodba. K. J., D. V najemni pogodbi za stanovanje morajo biti označeni prostori, ki jih vzamete v najem, dalje višina letne najemnine in odpovedni rok, v katerem bodisi vi ali pa gospodar lahko odpoveste stanovanje. Odpovedni rok je navadno za obe stranki enak. Lahko se pa tudi izgovorite, da sme gospodar odpovedati n. pr. na 3 mesece, vi pa, če bili službeno iz kraja premeščeni, na 1 mesec. Najemna pogodba mora biti zapisana na uradnem že kolokovanem obrazcu v dveh izvodih.

Električni števec v prodani hiši. A. C., B. Kupili ste na sodni dražbi hišo in ste potem dosedanjega lastnika vzeli kot najemnika v stanovanje. V hiši je električni števec, ki ga je kupil prejšnji lastnik, nadalje je električna napeljava z žarnicami. Vprašate, če sme bivši lastnik, ki je zdaj najemnik, ob izselitvi vzeti električni števec in žarnice z seboj ali ne. — Svetujemo vam, da pogledate na sodišču izvršilni spis, ki se nanaša na to prodajo in v tem spisu dobro prečitajte cenilni zapisnik. Kajti na dražbi je bilo

prodano vse, kar je bilo v cenilnem zapisniku precejeno. Električna napeljava ostane v hiši, ker je pač z zidovjem spravljen v trajno zvezo. Žarnice pa daje vsak najemnik svoje. Če električni števec in žarnice niso popisane v cenilnem zapisniku, potem niso bili ti predmeti na javni dražbi prodani in se morate zaradi njih z bivšim hišnim lastnikom posebej pogoditi.

Tudi ustnen dogovor je obvezen. J. Š., V. Stari ste 40 let in ste se vse življenje preživljali na posestvu svoje matere v najboljšem sporazumu z materjo in sestro. Ko se je pred 8 leti sestra poročila in je mati izročila posestvo hčeri in zetu, ste smatrali, da ni potrebno, da bi se za vas vknjižila posebna preživnina, ampak ste se samo ustno dogovorili, da boste složni pri delu in jedi naprej kakor do zdaj in da ne pojdete nikdar od hiše. Skozi osem let ste se dobro razumeli s sestro in njenim možem. Zdaj, ko pa ste postali bolehn in slabotni in niste več sposobni za vsako delo, vam pa sestra grozi, da vas bo pognala od hiše, češ da itak nimate zapisane niti dole niti preužitka. Vprašate, ali in kako bi dosegli, da vas sestra ne bi mogla pognati od hiše. — Sestra ni opravičena, da vas podi od hiše. Res je sicer, da nimate vknjižene preužitnine, vendar pa sestro in njenega moža veže ustni dogovor prav tako, kakor če bi zapisali pismeno pogodbo. Ustno pa je bilo dogovorjeno, da boste pri delu pomagali, da boste zato imeli oskrbo in da ne pojdete od hiše. Na temelju tega ustnega dogovora lahko tožite sestro in njenega moža na izpolnitev pogodbe, t. j. da sta vam dolžna dajati dosmrtni preužitek proti temu, da po svojih močeh pomagata pri gospodarstvu. Ko bo sodbna pravomočna, lahko zahtevate tudi zemljeknjižno zavarovanje preužitka. — Če bi se pa izkazalo, da ni bil sklenjen tak dogovor, kot ste ga navedli, pa boste sestro in moža lahko tožili na plačilo za vaše osemletno delo v korist obeh in bosta morala vam plačati toliko, kolikor bi sicer morala dajati tuji dekli vaše starosti na takem posestvu. Odšteti boste pa morali vse, kar ste v teh letih dobili bodisi v denarju, obleki ali obutvi. — Svetujemo vam, da daste povabiti sestro in moža na uradni dan na pečat k domačemu sodišču, kjer bo tudi sodnik razložil njune dolžnosti in se bo lahko med vami sklenila poravnava, ki bo v zadostni meri vpoštevala vaše pravice in se na ta način izognete pravde. — Če bi pa prišlo do pravde, boste z ubožnim spricvalom pri okrožnem sodišču lahko prosili za pravico revnih in za postavitev odvjetnika kot zastopnika revnih in bo ta odvjetnik napravil za vas tožbo in vas v pravdi tudi brezplačno zastopal.